

RAADSINFORMATIEBRIEF

Van

college van burgemeester en wethouders

Vergadering van

10 september 2024

Kenmerk

Z/24/072968 / D/24/154593

Portefeuillehouder

Roy Luca

Portefeuille

Monumenten en Archeologie

Opsteller

Glind, Marijn van de

Onderwerp

boomstamkisten Kamerik

Kennisnemen van

De raadsinformatiebrief over het onderzoek aan twee boomstamkisten en botmateriaal uit één van de kisten.

Inleiding

In 1831 en 1924 zijn bij werkzaamheden aan en rond de hervormde kerk van Kamerik zogenaamde boomstamkisten gevonden. Boomstamkisten zijn grafkisten vervaardigd uit een uitgeholde eikenhouten boomstam. De kisten liggen in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Tijdens het onderzoek voor zijn boek stuitten de heren Meijers op deze oude vondsten. Zij betrokken de gemeente Woerden om de kisten te laten dateren om daarmee de ouderdom van Kamerik vast te kunnen stellen.

In 1831 is tijdens de bouw van de huidige hervormde kerk in Kamerik een boomstamkist gevonden. In deze boomstamkist was ook nog botmateriaal en een gouden crucifix aanwezig. Nadat de kist 30 jaar op het terrein van de aannemer heeft gelegen is deze in 1864 tentoongesteld op een expositie over oudheden. Het botmateriaal was toen al niet meer aanwezig, mogelijk is dit herbegraven. Ook de crucifix was er toen al niet meer bij, deze zou na de vondst aan de Heer van Kamerik zijn overhandigd. Na de tentoonstelling schrijft professor W. Moll een artikel over de boomstamkist.

In 1924 wordt opnieuw een boomstamkist aangetroffen bij funderingsherstel. Ook deze kist is, met enkele delen van de schedel van de begravenen in het RMO aanwezig.

Boomstamkisten werden gedurende de hele middeleeuwen en tot circa de 14de eeuw gebruikt. Zij worden gezien als een dure manier van begraven. Er was namelijk een hele eikenboom nodig om de kist te kunnen maken, in een tijd dat voldoende oude eiken niet veel voorhanden waren. De vondst van een gouden crucifix in één van de kisten kan duiden op een begraven geestelijke.

De heren Meijers vragen in 2022 toestemming aan het RMO om van de beide kisten een houtmonster te nemen om deze door middel van C14-analyse te laten dateren. Nadat zij hiervoor toestemming krijgen wenden ze zich tot de gemeente Woerden om het onderzoek financieel te ondersteunen. Hiervoor wordt 700 euro beschikbaar gesteld. In de zomer van 2023 komen de resultaten van het lab in Groningen. Helaas geven de dateringen geen eenduidig antwoord op de

ouderdom van de kisten. Het hout van de eerste kist wordt omstreeks 100 v. Chr. gedateerd, het hout van de tweede kist tussen 980 en 1034. Dit wijst er op dat er oud hout gebruikt is voor het vervaardigen van de kisten. Het hout van de eerste kist is vermoedelijk van een eikenboom die al in de IJzertijd is overleden en vermoedelijk in het veen bewaard is. Bij nadere beschouwing op basis van andere boomstamkisten in Nederland blijkt dat vaker oud hout werd gebruikt voor het vervaardigen van boomstamkisten. Op basis van de datering van het hout kan niet het moment van begraven van de overledene worden gedateerd. Daarop wordt bij het RMO het verzoek ingediend om ook een monster te nemen van de schedel die in de tweede kist aanwezig was. Door de menselijke resten te dateren kan met zekerheid de periode van overlijden worden bepaald. Dit wordt goedgekeurd waarna het resultaat van de datering in juni 2024 terugkomt. Opnieuw geeft de datering helaas geen eenduidig resultaat. Er is sprake van twee pieken binnen het bereik van de datering. De menselijke resten dateren tussen 996 en 1153. De kans is 48% dat de datering tussen 1017 en 1050 valt en 44% dat dit tussen 1081 en 1153 is. De vroegste datering komt redelijk overeen met de datering van het hout, bij de jongere datering is er sprake van een gat van circa 100 jaar. We kunnen dus nog steeds niet zeggen dat de tweede boomstamkist in de eerste helft van de 11de eeuw is begraven. Er kan voor deze kist ook opnieuw oud hout zijn gebruikt waarna de kist eind 11de eeuw of de eerste helft van de 12de eeuw is begraven.

Professor Dee van het lab in Groningen bevestigt desgevraagd dat er geen wetenschappelijke basis is om op basis van de combinatie van de datering van hout en botmateriaal het geheel in de eerste helft van de 11de eeuw te dateren. De kans dat de jongere datering klopt is vrijwel net zo groot. Op basis van dit onderzoek kan dus niet gesteld worden dat er in Kamerik al voor de periode van de grote ontginningen een kapel of kerk moet hebben gestaan. De heren Meijers noemen ook andere argumenten voor de aanname dat dit er wel moet hebben gestaan. Bijvoorbeeld de door professor Moll genoemde crucifix die tussen 800 en 1000 zou moeten dateren. Doordat die vondst niet bewaard is kunnen we dat niet controleren. Ook kan de crucifix al heel oud geweest zijn voordat deze in het graf werd meegegeven. Dit sluit de mogelijkheid natuurlijk niet uit dat er al voor het jaar 1000 een kerk of kapel in Kamerik aanwezig is geweest. En misschien heeft Bonifatius Kamerik daadwerkelijk bezocht tijdens zijn tochten door Woerden en omstreken. De boomstamkisten kunnen dit alleen niet bevestigen.

Kernboodschap

De gemeente Woerden heeft dateringsonderzoek aan twee boomstamkisten (grafkisten) en aan botmateriaal uit één van de kisten gefinancierd. De verwachting was dat hiermee kon worden aangetoond dat al voor het jaar 1000 een kerk of kapel te Kamerik heeft gestaan. Daarmee zou het dorp minimaal 100 jaar ouder zijn dan op basis van de bekende gegevens over de oorsprong van Kamerik. Hoewel de datering niet uitsluit dat de beide grafkisten al voor 1050 zijn begraven geeft het hierover ook geen uitsluitel. De kisten kunnen ook tussen 1081 en 1153 begraven zijn. Dit is in lijn met idee dat Kamerik zijn oorsprong heeft tijdens de grote ontginningen in het westen van Utrecht.

Financiën

De C14 dateringen van de twee kisten en het schedeldak (samen 1050E) is betaald uit de algemene middelen van het cluster Erfgoed. Er zijn geen verdere kosten mee gemoeid.

Vervolg

Er zijn op dit moment geen andere onderzoeken naar de boomstamkisten mogelijk of noodzakelijk.

Bijlagen
